

цілісності і виразності. Маючи системну інформацію з питань естетичного смаку майбутні техніки-технологи швейного виробництва виявляють готовність до повноцінного духовно-функціонального зв'язку з естетичними цінностями у сфері природи, побуту, навчання, виробничих процесів тощо.

Висновки. Зазначене дозволяє констатувати, що для теоретичного діагностування питання щодо критеріїв та показників естетичних смаків майбутніх техніків-технологів швейного виробництва в сучасній літературі ще не отримало достатнього висвітлення. Це зумовлює необхідність подальшого вивчення цього питання та обґрунтування необхідності упровадження у діагностичному процесі критеріїв та показників, які б засвідчили існуючий стан та особливості формування естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи. Обґрунтовані нами на теоретичному рівні критерії та показники спрямовано на те, щоб дослідити рівні сформованості естетичних смаків майбутніх техніків-технологів швейного виробництва.

УДК 378.147

Головко В.А.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

У статті проаналізовано різні підходи науковців до трактування понять «самовиховання» та «професія». На цій підставі уточнено авторське визначення сутності професійного самовиховання людини.

Ключові слова: самовиховання, професія, професійне самовиховання, педагогічна категорія.

Головко В. А. Профессиональное самовоспитание как педагогическая категория. В статье проанализированы различные подходы ученых к трактовке понятий «самовоспитания» и «профессия». На этом основании уточнено авторское определение сущности профессионального самовоспитания человека.

Ключевые слова: самовоспитания, профессия, профессиональное самовоспитание, педагогическая категория.

Golovko V. Professional self-education as a pedagogical category. The article analyzes the different scientific approaches to the interpretation of the concepts of "self-education" and "profession". On this basis, the author clarified the definition of a professional nature of personal self-education.

Keywords: self-education, profession, professional self-education, pedagogical category.

Постанова проблеми у загальному вигляді. Професійна діяльність займає важливе місце в житті кожної дорослої людини, адже вона є важливим засобом забезпечення не тільки її особистісної самореалізації, але й матеріального благополуччя. Крім того, важливо враховувати, що професійні знання та вміння сьогодні швидко застарівають. А це значить, що роль професійного самовиховання з кожним роком тільки зростає, що зумовлює підвищення уваги до цієї проблеми з боку науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить аналіз наукової літератури, різні трактування поняття «самовиховання» представлено в працях таких авторів, як І. Вітенко, Н. Волкова, В. Галузинський, Л. Лазарчук, С. Максимюк, В. Омеляненко, М. Фіцула, В. Ягупов. Питання забезпечення професійно-спрямованої адаптації особистості висвітлено в роботах Л. Даренської, Г. Кайтукової, Т. Каткової. Проблеми формування професійної готовності студентів вищого навчального закладу до професійної діяльності присвячено наукові праці Н. Кузьміної, О. Мороза, О. Міщенко, О. Пехоти, І. Підласого, В. Семіченко, В. Сластьоніна, С. Рунова, І. Сорокіної, Л. Щепотько та інших. У наукових працях також схарактеризовано процес реалізації професійної підготовки майбутніх

Список використаних джерел:

1. Національна програма „Освіта”(Україна XXI століття)-К.: Радуга 1994
2. Корольова І.І. Естетичне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі культурно-творчої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. «Теорія та методика виховання» / І.І. Корольова. - Умань, 2012. - 20 с
3. Паутова М. А. Развитие коммуникативной компетентности студентов экономических специальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теорія і методика професійного освіти» / М. А. Паутова. - Новосибірськ, 2009. - 23 с.
4. Одинокова Е. В. Моделирование профессиональной подготовки специалиста в техническом вузе с использованием информационных технологий : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теорія і методика професійного освіти» / Е. В. Одинокова. - М., 2009. - 26 с.
5. Сікора Я. Б. Критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики Я. Б. Сікора // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 42. Педагогічні науки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2719/1/Vip42.pdf>
6. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельок, А. В. Семенова та ін.]; за ред.З. Н. Курлянд. - [3-те вид.]. К.: Знання, 2007. - С. 34-39.

фахівців студента за засадах системного (В. Семіченко, В. Сластьонін, М. Нечасв та ін.) й індивідуалізованого (О. Пехота, А. Ткаченко та ін.) підходів. Сутність та шляхи здійснення професійного виховання в системі вищої освіти визначено в доробках таких авторів, як В. Булавко, Я. Гнутель, Р. Гуревич, А. Лігоцький, І. Лікарчук, М. Пузанов, І. Сухиніна, Г. Терещенко, С. Челишева та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць доводить, що вчені зробили вагомий внесок у дослідження різних аспектів проблеми реалізації професійної освіти та виховання майбутніх фахівців. Однак результати вивчення наукових праць та практичного досвіду роботи вищих навчальних закладів засвідчує, що питання здійснення професійного самовиховання студентів у вищій школі вимагає подальшого вивчення. Зокрема, у світлі сучасних реалій необхідно уточнити визначення самого поняття «професійне самовиховання», що підтверджує актуальність обраної теми.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на основі аналізу наукової літератури розкрити сутність поняття «професійне самовиховання» як сучасної педагогічної категорії.

Викладення основного матеріалу. Очевидно, що для розкриття сутності поняття «професійне самовихо-

вання» важливо спочатку визначитись із трактуванням таких термінів, як «виховання» та «професія».

У контексті цього важливо відзначити, що В. Сухомлинський сприймав самовиховання як стимул людини до саморозвитку, як засіб формування в неї почуття власної гідності та прагнення до здійснення безперервного самовдосконалення протягом всього життя. Причому видатний педагог звертав увагу на те, що для ефективного здійснення самовиховання молодих людей важливо забезпечити не тільки усвідомлення ними значущості цього процесу для власного особистісного становлення, але й необхідність надання цьому процесові соціально корисної спрямованості.

В. Сухомлинський також підкреслював, що примушення молоді до здійснення самовиховання з боку педагогів, а тим паче за допомогою застосування грубих слів, є справою абсолютно безперспективною. Він вважав, що за своєю суттю підтримка організації самовиховання молоді передбачає прояв педагогом віри в кожну особистість, звертання до її честі й гідності, а тому педагогічне керівництво самовихованням передбачає розбудову таких відносин між вихователем і вихованцем, які «пройняті глибокою взаємною вірою в добрі наміри» [1].

Як встановлено в процесі проведення дослідження, в сучасній науковій літературі поняття «самовиховання» має різні трактування. Так, А. Арет визначає самовиховання як освітньо-виховну роботу особистості [2]. С. Єлканов вважає, що це цілеспрямована діяльність людини, спрямована на вдосконалення її особистості [3].

О. Ковальов вважає суть самовиховання у свідомій планомірній роботі людини над собою, спрямовану на формування особистісних якостей, що відповідають вимогам суспільства та власній програмі розвитку [4]. Ю. Орлов сприймає самовиховання як певний тип ставлень, вчинків, дій людини стосовно її самої та власного майбутнього з точки зору відповідності певному ідеалу [5].

І. Бех розуміє під цим поняттям діяльність, що ґрунтується на повазі особистості до себе та знаходить своє вираження в поєднанні її об'єкта й суб'єкта [6]. За О. Кочетовим, самовиховання – це процес розвитку свідомості, що керується безпосередньо самою людиною та в перебігу якого формуються її здібності, властивості й особистісні якості, причому успішність цього процесу головним чином залежить від самого вихованця [7]. В. Ягупов сприймає самовиховання як педагогічний процес, специфічність і унікальність якого полягає в тому, що в ньому і суб'єкт, і об'єкт виховання є однією особою [8].

Розкриваючи важливу роль процесу самовиховання в особистісному становленні людини, К. Ушинський зазначав, що для забезпечення ефективності самовиховання особистості важливо дотримуватись таких основних правил: бути спокійним (принаймні зовнішній); прямота в словах і вчинках; обдуманість дій; рішучість; не говорити про себе без потреби жодного слова; не проводити час несвідомо; робити те, що хочеш та що потрібно, а не те, що випадково трапляється; втручатись у зовнішні події тільки в тому випадку, коли це є об'єктивно необхідним кроком, а не під впливом емоцій; щовечора сумлінно давати звіт у своїх вчинках; ніколи не хвалитись ні тим, що було, ні тим, що є, ні тим, що буде» [9].

У світлі сучасних вимог В. Ягупов дійшов висновку, що процес самовиховання людини має відбуватися на основі дотримання таких основних принципів:

- єдність самовиховання й наукового світосприйняття;
- активність та позитивне спрямування самовиховання;
- єдність виховання, самовиховання та професійної діяльності [8].

Як зазначає О. Кочетов, процес самовиховання людини може диференціюватися за такими параметрами:

- за загальною спрямованістю (за мотивами роботи над собою);
- за змістом (розумове, фізичне, моральне, трудове, естетичне, вольове, професійне, комплексне самовиховання);
- за рівнем стійкості (випадкова, епізодична, постійна робота над собою);
- за рівнем ефективності [7].

У процесі проведення дослідження також встановлено що, процес самовиховання реалізується за такими етапами:

- 1) усвідомлення людиною вимог до своєї діяльності;
- 2) самопізнання, критична самооцінка власної діяльності й поведінки;
- 3) планування роботи над собою, вироблення програми та правил поведінки;
- 4) практична реалізація програми самовиховання із урахуванням усієї складності наступного перегляду намічених позицій;
- 5) самоконтроль, самооцінка та самокоригування дій і поведінки.

Очевидно, що самовиховання відіграє важливу роль у житті людини на всіх її вікових етапах, однак особливу значущість воно набуває для неї під час навчання у вищій школі, коли відбувається інтенсивне становлення майбутнього фахівця в процесі оволодіння професією. У світлі цього відзначимо, що науковці визначають саме поняття «професія» неоднозначно.

Так, за Є. Клімовим, професія – це «необхідна для суспільства, соціально цінна і обмежена внаслідок поділу праці галузь програми фізичних і духовних сил людини, що дає їй змогу отримувати натомість витраченої праці необхідні кошти для існування і розвитку». Уточнюючи свою думку, вчений характеризує професію як спільність, діяльність, сферу прояву особистості та історично розвиваючу систему. За висновками Є. Клімова, у більш вузькому значенні професія представляє собою «систему професійних завдань, форм і видів професійної діяльності, професійних особливостей людини, що може забезпечити задоволення потреб суспільства в досягненні потрібного суспільству значущого результату, продукту» [10].

О. Конопкін і В. Моросанова вважають, що професія – це сукупність зовнішніх умов і вимог, що пред'являються до психічної організації людини [11]. В. Белов сприймає професію як специфічну царину життєдіяльності людини, в якій діють всі моральні норми та цінності, як своєрідний світ, в якому фахівець існує, самореалізується та пізнає протягом всього трудового життя [12].

В. Макушин стверджує, що з точки зору конкретної людини професія – це діяльність, за допомогою якої вона бере участь у житті суспільства і яка є для неї головним джерелом матеріальних засобів до існування [13]. За А. Марковою, професія – це соціально

зафіксована суспільством галузь можливих трудових дій особистості, для виконання яких вона повинна володіти сукупністю певних знань і навичок, мати відповідні здібності, а також професійно важливі якості особистості [10].

У сучасній професії людина може вважатися професіоналом тільки в тому випадку, коли вона значну увагу приділяє здійсненню постійного професійного самовиховання. Причому в науковій літературі наголошується, що під час здійснення цього процесу необхідно чітко визначити свою особистісну позицію не тільки по відношенню до своєї професійної праці, але й світу, який оточує цю особистість. А тому з'ясування сенсу власного життя та зіставлення його зі своєю поведінкою, із суспільними й особистісними цінностями, аналіз конкретних вчинків з погляду загальнолюдської, національної та особистісної моралі, професійного й особистісного становлення і діяльності є невід'ємною та необхідною ланкою вищезазначеного процесу [15].

Т. Кашпур підкреслює, що в процесі залучення людини до професії важливо забезпечити її повноцінну соціалізацію й успішну професійну адаптацію [16]. Ефективними шляхами реалізації цього завдання є професійне виховання й самовиховання

Як уточнюється в науковій літературі [17; 18], професійне виховання – це цілеспрямований, спеціально організований процес, що сприяє формуванню особистості та підготовки її до активної професійної діяльності й суспільного життя. У цьому процесі виділяється три основні етапи:

- професійне самовизначення, що включає професійну орієнтацію, спрямовану на мотивований вибір професії, й професійний вибір людини;
- професійне становлення, що спрямовується на одержання індивідом необхідних для професії загальноосвітніх, професійних і фахових знань, умінь та навичок, формування професійних норм та цінностей, розвиток важливих соціальних та професійних якостей;
- професійна адаптація, що забезпечує формування впевненості в необхідності постійно працювати, вдосконалювати свою професійну майстерність, підвищувати кваліфікацію.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. На підставі вищевикладеного зроблено висновок про те, що в руслі дослідження під професійним самовихованням людини розуміється процес її постійного професійно-особистісного самовдосконалення. Вважаємо, що цей процес включає ті ж етапи, що і професійне виховання, однак суб'єктом їх реалізації є сама ця людина.

Так, на першому з них – етапі професійного самовизначення – людина має чітко визначитися з вибором професії й продумати, де й як вона її отримує. На

другому етапі – етапі професійного становлення – особа шляхом самоосвіти оволодіває потрібними для майбутньої професії знаннями, вміннями, компетентностями, професійно-особистісними якостями, за своє відповідні корпоративні норми та цінності. На третьому етапі – етапі професійної адаптації – відбувається процес пристосування фахівця до обраної професії, що включає, з одного боку, вдосконалення свої професійних знань, умінь, якостей, а з іншого – пристосування до правил і норм поведінки, що діє в конкретній соціально-професійній спільноті.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні проблеми організації іноземних студентів у технічному виші.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Виховання і самовиховання / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори. – В 5-ти т. – К. : Радянська школа, 1997. – Т. 5. – С. 229-239.
2. Арет А. Я. Основные положения теории самовоспитания : автореф. ... докт. пед. наук / А. Я. Арет. – Л., 1964. – 99 с.
3. Елканов С. Б. Основы профессионального воспитания будущего учителя / С. Б. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 189 с.
4. Ковалёв А. Г. Самовоспитание школьников / А. Г. Ковалёв. – М. : Просвещение, 1967. – 159 с.
5. Орлов Ю. М. Восхождение к индивидуальности : кн. для учит. / Ю. М. Орлов. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.
6. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання : наук-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ГІМН, 1998. – С. 129-131.
7. Кочетов А. И. Воспитай себя / А. И. Кочетов. – Минск : Нар. асвета, 1992. – С.45.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
9. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1998.
10. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – М. : Изд. Центр «Академия», 2004. – С.125.
11. Конопкин О. А. Стилевые особенности саморегуляции деятельности / О. А. Конопкин, В. И. Моросанова // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 18-26.
12. Белов В. И. Очерки о народной эстетике / В. И. Белов. – М. : Молодая гвардия, 1982. – 293 с.
13. Макушин В. Г. Проблемы человека в философии / В. Г. Макушин. – М. : Политиздат, 1991. – С.8–21.
14. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : пособ. / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – С. 69-87.
15. Петровский А. В. Психология / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – М. : Академия, 2002. – 512 с.
16. Кашпур Т. О. Професійне виховання – головна особливість виховної системи в професійно-технічному навчальному закладі / Т. О. Кашпур. – Режим доступу : <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/18501-profesijne-vivovannya-golovna-osoblivist-vivovno%D1%97-sistemi-v-profesijno-texnichnomu-navchalnomu-zakladi.html>.
17. Энциклопедия профессионального образования / Под ред. С. Я. Батышева. – М. : АПО, 1999. – 440 с.
18. Дьяченко Н. Н. Профессиональное воспитание учащейся молодежи : профпедагогика / Н. Н. Дьяченко. – 2-е изд., пераб. и доп. – М. : Высш. шк., 1998. – 144 с.

УДК 371: 378. 183.0

Данилова Л.В.

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ПОЧУТТЯ МИЛОСЕРДЯ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

У статті розглянуто питання оцінки ефективності процесу сформованості почуття милосердя у студентів ВНЗ шляхом визначення основних її критеріїв та показників.

Ключові слова: почуття милосердя, ефективність процесу, критерії та показники.

Данилова Л.В. Критерии и показатели сформированности чувства милосердия студентов ВУЗов. В статье рассматриваются вопросы эффективности процесса сформированности чувства милосердия у студентов ВУЗов путем определения основных критериев и показателей.